

Diplomitöö
392403

Diplomitööna täiesti vastuvõetav.
30. nov. 1940. a. A. Kaalax

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND ✓

2. detsembril 1940.
№ 220
TARTU

1. Internationales Arbeitsamt "Die Entschädigung
Betriebsunfällen", Genf 1926. - Lühendatud Entsch. v.
Betr.

2. Prof. Dr. Lutz Richter, "Sozialversicherungsrecht"
Berlin 1931. - Lühendatud Soz.-vers.

3. Prof. Dr. Lutz Richter, "Grundriss der Reichsversicherungs-
1936. - Lühendatud Grundr. d. Reichv.
Diplomitöö.

4. Dr. G. Kaskel u. Dr. F. Sitzler, "Grundriss des Sozialen
Versicherungsrechts", Berlin 1912. - Lühendatud Grundr.
d. Soz.

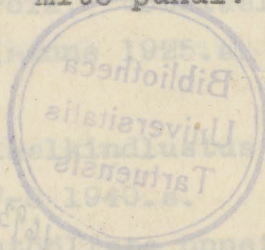
5. Prof. N. A. Widorow, "Grundriss der Sozialversicherung
Tööhõnnetuse mõiste ja sammed tööhõnnetusjuhtu-
mite puhul.
6. Prof. N. A. Widorow, "Grundriss der Sozialversicherung
teooria ja praktika" 3. väljaanne 1925. - Lühendatud Sozialsök.

7. P. Kergus, "Sotsiaalkindlustus" "Kõukogu Lõidus", "Töö
ja Tervis" nr. 7, 1940. a.

8. Joh. Sonin, "Põllutööhõnnetusjuhtumite vastu kind-
lustamise seadus, arvutus ja kommentaaridega. - Lühen-
datud PÕVKs.

9. Kalurite tööhõnnetuste vastu kindlustamise seadus
(1940, 75, 734). - Lühendatud PÕVKs.

Bruno Põllupuu
stud. jur.
Matriikkel nr. 13922.

A. B.
7773

T a l l i n n a s, 1940. a.

Lõpetanud õigusteaduse. 27. VII 40. a.

Osundatud kirjandus ja tekstis
kasutatud lühendid.

1. Internationales Arbeitsamt "Die Entschädigungen von Betriebsunfällen", Genf 1925. - Lühendatud Entsch. v. Betr.
2. Prof. Dr. Lutz Richter, "Sozialversicherungsrecht", Berlin 1931. - Lühendatud Soz.-vers.
3. Prof. Dr. Lutz Richter, "Grundriss der Reichsversicherung", 1935. - Lühendatud Grundr. d. Reichsv.
4. Dr. W. Kaskel u. Dr. F. Sitzler, "Grundriss des Sozialen Versicherungsrechts", Berlin 1912. - Lühendatud Grundr. d. Soz.-vers.
5. Prof. N.A. Wigdorčik, "Sotsiaalkindlustuse teooria ja praktika" 5. väljaanne 1925.a. - Lühendatud Sotsiaalk. teoor. j. prakt.
6. P. Margne, "Sotsiaalkindlustus Nõukogude Liidus", "Töö ja Tervis'e" nr.7-8 1940.a.
7. Joh. Sonin, Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadus, eraväljaandes, kommentaaridega. - Lühendatud PÖVKS.
8. Kalurite tööõnnetuste vastu kindlustamise seadus (RT 1940, 75, 734). - Lühendatud KTVKS.
9. Altaguused mõid samad

Sisukord.

- § 1. Tööõnnetusjuhtumite vastu kindlustamise
tarvilikkus ja ajalooline areng lhk. 1

I osa.

Tööõnnetuse mõiste.

- § 2. Tööõnnetuse üldised tunnused lhk. 4
- A. Õnnetuse üldised tunnused lhk. 4
- B. Õnnetuse põhjused lhk. 5
- C. Õnnetuse tagajärjed lhk. 8
- D. Õnnetuse eraldamine haigestumisest lhk. 8
- E. Vahe õnnetuse ja tööõnnetuse vahel lhk. 9
- § 3. Tööõnnetuse olenevus tööajast ja töö-
kohast lhk. 10
- § 4. Side õnnetuse ja töö teostamise vahel lhk. 13

II osa.

Sammed tööõnnetusjuhtumite puhul.

- § 5. Ravi lhk. 14
- § 6. Abirahad lhk. 16
- § 7. Pensionid lhk. 19
- A. Ühekordsed pensionid lhk. 21
- B. Ajutised ja eluaegsed pensionid lhk. 22
- C. Perekonnapensionid lhk. 25
- § 8. Mitmesugused muud sammed lhk. 27

Sissejuhatus.

§ 1. Tööõnnetusjuhtumite vastu kindlustamise tarvilikkus ja ajalooline areng.

Nii kaugemale, kui ulatub ajalugu, näeme, et inimesed on pidanud töötama, et saavutada ülalpidamiseks vajalikku hüviste hulka. Samuti näeme, et kaugelt suurem enamik on sunnitud enesele hankima neid hüviseid tööga, milline oma iseloomult võib olla kas füüsiline või vaimne pingutus. Tavaliselt on aga töötav klass majanduslikult võrdlemisi nõrgal alusel, millest tingituna iga väiksem kui vääratus, mis kallutab sellist töötajat kõrvale töö normaalkäigust, olgu see siis õnnetus või mõni muu töötajat tööprotsessist eemaldav nähe, avaldab tunduvalt mõju tema hüviste muretsemise võimalustele, viies tihti isegi nii kaugemale, et tööline on sunnitud koos perekonnaga nälgima. Niisuguste olukordade vältimiseks on tarvis leida mingisuguseid vahendeid.

Sajandeid tagasi, kui tööprotsess oli võrdlemisi lihtne, ei tundud veel jõumasinaid ega teisi keerulisi mehhanisme, mis nii iseloomustavad on tänapäeva tööstusele, oli tööõnnetuste protsent tunduvalt väiksem kui nüüd. Seetõttu ei peetud ka eriti tarvilikuks kujundada midagi niisugust nagu seda on tänapäeva tööõnnetusjuhtumite vastu kindlustamine, kuid õige väikeses määras näeme seda juba kesk-aegsetes tsunftides, kus tsunfti liikmed olid loonud midagi kindlustuskassa taolist, millest anti väikesed toetusi vaesestunud ja töövõimetuks jäänud liikmetele.

Tehnika arenemine ja uute turgude leidmine tõi enesega aga kaasa tööprotsessi järjest intensiivsemaks muutumise, mis tõi kaasa tunduvalt muudatusi ka seoses tööliste elu ja tervisega. Nimelt, seoses suurte käitiste tekkimisega ning tuhandetesse ja lõppeks miljonitesse ulatuvate tööliismasside käitistes töölerakendamisega, tõusis tööõnnetuste protsent tunduvalt.

Tööõnnetustest tingitud töövõime kaotus ja varajane surm moodustavad aga töölisele ja tema perekonnale väga kõrge suure riski, sest kui isik, kelle ainsaks tuluallikaks on tema füüsiline jõud või aju, kaotab võimaluse nende tööle- rakendamiseks tasu eest, siis on ta ise ning tema perekond, välisabi, määratud nälgimisele. Sel kujul esinev alaline kindlusetuse tunne mõjub töötajatele psüühiliselt raskelt, takistab neid optimistlikult suhtumast ellu ja on alatiseks hädaohuks sotsiaalsele rahule. Selline riik aga, kus laial- del massidel puudub kindlusetunne, ei saa olla sisemiselt stabiilne ega saa püsida kaua. (P. Margna art. "Töö ja Niikaua kui tööõnnetuste arv oli veel väikene, võidi rahulduda vastastikuste abistamise kassadega, nagu need si- esinesid tsunftides ja näiteks Inglismaal "Friendly Socie- ty'de" nime all juba mitu sajandit tagasi, kuid tööõnne- tuste arvu suurenedes on arusaadav, et ei piisa enam vas- tastikustest abistamise kassadest, vaid kogu kindlustus- tuleb seada laiemale alusele. ja, et nad seestõttu sotsiaal- kindl osalt sisemise julgeoleku kaitseks, peamiselt aga töö- lisklassi organisatsioonilise jõu kasvu mõjul olidki va- litsused läinud sajandi lõpul sunnitud tööliste olukorra- parandamiseks asuma õnnetuskindlustamiseks vajalikkude eri- korralduste loomisele. Hakkas arenema sotsiaalseadusandlus, eriti aga sotsiaalkindlustus. maades hakatakse vastass- sotsi Esimeseks maaks, kus sotsiaalseadusandlus jõudsalt arenema hakkas, oli Saksamaa. 1883 ja 1889 aastate vahel- pandi Saksamaal kehtima väga laiaulatuslik kogu sundkind- lustamise seadusi, mis praegu veel võivad olla eeskujuks nii mõnelegi riigile. skonnas ja pidev võitlus oma õiguste eest. Sellest ajast alates on sotsiaalkindlustus arenenud pea kõikides maades ja praegusel ajal sammuvad sotsiaal- kindlustuse, seega ka tööõnnetusjuhtumite vastu kindlus- tamise poolest esirinnas Inglismaa, Saksamaa, Prantsus- maa, Itaalia ja Rootsi, kus sotsiaalkindlustus haarab praktiliselt pea kõiki palgateenijaid.

Enesestmõistetavalt esineb sotsiaalkindlustus väga laiaulatuslikult ka Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidus, kus vanaduse- ja invaliidsusekindlustuse alla kuuluvad kõik palgateenijad, sest liidu põhiseaduse § 120 määrab, et kodanikel on õigus ainelisele kindlustusele vanaduse, kui ka haiguse ja töövõimetuse korral. Käesoleval juhul ei ole see jäänud mitte ainult põhiseaduslikuks fraasiks, vaid on seadusandluses ka tegelikult teostatud. Seejuures tuleb veel lisada, et NSVL on ainuke riik, kes on laialdase sotsiaalkindlustuse läbi viinud nii, et kindlustatuil endil ei tarvitse tasuda kindlustuskulusid (P. Margna art. "Töö ja Tervis'es" nr. 7-8 1940. a. lhk. 180), mis on töötava klassi seisukohalt lähtudes kindlasti üks ideaalsemaid moodusi.

Üldse on hakatud viimastel aastakümnetel vaatama sotsiaalkindlustuse kui töötajate õigusele ja seda isegi kapitalistlikes maades. On hakatud tunnustama seda, et tööliste jõudlused on need, mis aitavad kapitalistidele kapitalile moodustada ja suurendada ja, et nad seetõttu sotsiaalkindlustuse näol ei anna töölistele mitte mingeid armuande, vaid ainult seda, mida tööline on õigustatud saama. Sellise vaate arenguks on väga palju kaasa aidanud just Rahvusvaheline Tööstööbüroo oma konverentside ja selgitava kirjanduse kaudu. Rahvusvahelise Tööstööbüroo pideva tegevuse viljana näeme, et ka kõige mahajäänumates maades hakatakse vaatama ja sotsiaalkindlustusele kui enesestmõistetavale vajadusele. Küsimuses seisab ainult kui kaua aega võtab selle elluviimine, sest loomulikult leiab see vastuseisu kapitalistlikes maades. Sellise vastuseisu võitmiseks aitab aga kaasa ka organiseerumine töölistes ja pidev võitlus oma õiguste eest.

Olles andnud lühikese ülevaate tööõnnetuskindlustuse vajalikkusest ja ajaloolisest arengust, asun järgnevates osades tööõnnetuse mõiste määrangule ja sammete probleemi käsitlemisele.

I osa.

Tööõnnetuse mõiste.

§ 2. Tööõnnetuse üldised tunnused.

Tööõnnetuse mõiste määrangule esudes peame kõigepealt selgitama, mis on õnnetus üldse, sest selle najal saame lõppkokkuvõttes ka määrata tööõnnetuse üldised tunnused.

A. Õnnetuse üldised tunnused.

Lähenedes sõnale "õnnetus", küsime kõigepealt milline mõiste on temal etymoloogiliselt vaatepunktilt lähtudes. Vastuseks sellele on, et "õnnetus" tähendab etymoloogias ebatavalist, ootamatut sündmust. Selline umbkaudne kujutelm mingisugusest ebatavalisest ootamatust sündmusest ei ole aga küllaldane, mispärast tuleb anda täpsem definit-sioon õnnetuse mõiste määranguks.

Seoses tööõnnetuse mõiste määranguga on paljudes sel-le ala seadustes püütud anda õnnetuse definit-sioon. Nii näiteks defineerib Brasillia dekreet 1919.a. õnnetust kui sündmust "mis äkilise, vägivaldse, välise ja mittesoovita-va põhjuse läbi on esile kutsutud..... ja kehalisi kahjus-tamisi või funktsionaalseid häireid tagajärjena kaasa toob" (Vt. Entsch. v. Betr. lhk. 134). Samuti on ka sakslased oma "Reichsversicherungsamt'i" kaudu andnud rea definit-sioone, millest tähtsamad ütlevad, et õnnetus on "inimese keha puutumatus rikkuv juhus, mis äkitselt esile tuleb ja mille alguse ja lõpu momendid on selgelt piiritletavad", mis muudetud kujul esineb järgmiselt: "õnnetus on juhus, mis tuleb esile suhteliselt väga väikesel ajavahemikul" (Vt. Entsch. v. Betr. lhk.135).

Kui toodud kaks definit-siooni püüavad anda enam-vähem üldise pildi õnnetusjuhtumist, siis suurem osa seadusi ei tee seda mitte, vaid piirduvad ainult üksikute karakteri-seerivate joonte esiletoomisega sellest, mida peab sisal-dama juhus, et olla õnnetus jne.

Peale legaaldefinit-sioonide leiame neid ka üksikute juristide töödelt. Nii on prantslane Marestaing, kasutades võrdlevat meetodi, võtnud kokku riikide seadusandlustes too-dud õnnetuse definit-sioonid, saades tulemusena definit-sioo-

ni, kus "õnnetus on inimese keha kahjustamine mingisuguse välise põhjuse äkilise ja vägivaldse mõju läbi" (Vt. Entsch. v. Betr. lhk. 135). Marestaing'i definitsioon leidis vastuvõtmist kõigepealt Prantsuse ja hiljem ka paljude teiste maade seadusandlustes.

Kui vaatleme lähemalt eeltoodud definitsioone, siis näeme, et nad kõik haaravad endasse kaks peamotiivi: 1) põhjuse ja 2) tagajärje. Analüüsides edasi, näeme, et põhjus, mis esile kutsub õnnetuse, on oma iseloomult: 1) ettenähtamatu, 2) väljastpoolt tulev, 3) äkiline ja 4) vägivaldne, kuna tagajärje all mõeldakse kahjustamist, käesoleval juhul inimese kehelist või vaimset kahjustamist, misjuures kehaline ja vaimne kahjustamine loetakse võrdseks (Vrdl. Dr. V. Kaskel ja Dr. F. Sitzler, Grundr. d. Soz. Vers. lhk. 310).

Üldiselt on aga märgata tendentsi õnnetuse mõiste pidevale laienemisele, mispärast selleks, et saada kujutlust toodud momentide (põhjus ja tagajärg ning nende alajaotused) tegelikust tähtsusest, tuleb neid käsitleda pikemalt.

B. Õnnetuse põhjused:

a) Ettenähtamatus.

Ettenähtamatuse jagame kahte liiki: 1) absoluutne ettenähtamatus ja 2) relatiivne ettenähtamatus.

Absoluutse ettenähtamatuse puhul on meil tegemist ebanormaalse ja vältimatu sündmusega ja seetõttu tuleb seda liiki sündmusi vaadelda igal juhul õnnetusena. Absoluutset ettenähtamatust ei saa aga võtta ainukehtivaks aluseks õnnetusjuhtumi määritlemisel, sest kui seda tehtaks, siis võidaks õnnetusjuhtumine vaadelda ainult neid ebatavalisi juhtumeid, mida osalised ei võinud ega saanud ette näha, veelvähem omal jõul ära hoida. Kuna tegeliku töö juures esinebki rida juhtumeid, mis ei mahu absoluutse ettenähtamatuse mõiste alla, kuid oma iseloomult kujutavad endast ohtu töötaja suhtes, siis ongi loobutud suuremas ena-

muses riikides absoluutse ettenähtamatuse nõudest ja on asunud relatiivse ettenähtamatuse nõude kasutamisele (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 138). Relatiivne ettenähtamatus kujutab endast nõuet, mille järgi sündmus ise võib olla ette nähtav, kuid tagajärjed, mis sündmusele järgnevad, ei tohi seejuures olla soovitud (tahetud) ega oodatud s.o. peab puuduma tahtluse moment. Nii näiteks, kui tööline lõhub lõhkeainega kive, siis ta võib ette näha enneaegse lõhkemise võimalust, kuid ta ei tohi selle võimaluse teostumist soovida ega tahta.

b) Väljastpoolt tulev.

Kui ütleme, et õnnetusjuhtumi põhjus peab olema väljastpoolt tulev, siis tähendab see seda, et põhjus ei tohi mitte peituda inimese kehas haigusena, vaid ta peab esinema mingisuguse välise, füüsilise jõuna. Kuigi nimetatud nõue on püstitatud, ei võeta ka seda absoluutsena, sest kui hakkame vaatlema õnnetusjuhtumeid, siis näeme tihti, et inimese enese kehaliigutused, mis aga ei kujuta endast mingit absoluutselt välist füüsilist jõudu, kutsuvad esile ebasoovitavaid tagajärgi tema enese kehale ja mis on seega välised ainult selle sõna relatiivses mõttes. Sii kategooriasse kuuluvad erilised jõupingutused, mis kahjustavad inimorganismi ja mida võib vaadelda kas õnnetustena või haigustena, vastavalt sellele, kas need juhtumid sisaldavad teisi õnnetuse tunnuseid või ei (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 138 j.j.). Selle jaotuse alla võime asetada ka juhu, kus inimesel on kalduvus teatud haiguseks (Nt. tiisikuseks) ja selle haiguse käigu halvendajaks või ka esilekutsujaks (kalduvuse puhul, mis aga ei esine veel organismi haigusena) on mingisugune õnnetus. Sel puhul loogiliselt võttes kahjustamise põhjus ei ole enam puhtakujuliselt väline ja seepärast tuleb eriti piinliku täpsusega jälgida, kas väline moment on olulisem kui sisemine moment või mitte. Õnnetus ei pruugi seega olla ainus põhjus; tema kõrval võib esineda isiku kalduvus haigusele jne., kuid õnnetus peab mõjuma üleolevana (Vrdl. Dr. W.Kaskel ja Dr.F.Sitzler,

Grundr. d. Soz. Vers. lhk. 311). Seega tuleb nimetatud juhtum lugeda õnnetuseks ainult siis, kui väline moment on olulisem sisemisest.

c) Äkilisus.

Äkilisus on tunnus, mida kõige enam kasutatakse õnnetuse karakteriseerimiseks. Kuigi äkilisus on vastand aeglusele, on nende vahe ainult relatiivselt määritletav. "Õnnetus on äkiline, suhteliselt lühikese aja jooksul - õiguskorra järgi kõige enam ühe töövahetuse (Arbeitsschicht) jooksul toimuv sündmus, mille tagajärjeks on kahjustus" (Vt. Prof. Dr. Lutz Richter, Grundr. d. Reichsv. lhk. 146).

Ajajooksul on hakatud äkilisuse momendile vastama järjest liberaalsemalt ja tendents on võimalikult laiendada piiratud ja kindlaksmääratud ajaruumi. Nii näiteks Daa-nis oli juba 1920 aastal kehtiv seadus, kus äkilisuse moment ei olnud enam piiratud ühe töövahetusega, vaid juba päevadega, kuna seal räägitakse mõnest päevast, mille kes-tes töö poolt või tingimuste poolt, milles töötati, kutsu-ti esile tööjõu vähenemine või surm. Selle aja jooksul esilekutsutud tööõnnetustest on tüüpilised gaaside, sooju-se või külma, eriliste liigutuste tõttu töö juures jne. poolt esilekutsutud õnnetused.

Kõige peale vaatamata on aga äkilisuse moment siiski üheks olulisemaks tunnuseks, mis aitab õnnetust eraldada tavalisest haigestumisest.

d) Vägivaldsus.

Vägivaldsus avaldub peamiselt inimkeha vastupanu murd-mises ja seetõttu õnnetuse tekitamises. Viimasel ajal on aga vägivaldsuse moment õige tunduvalt kaotanud oma täht-susest, sest moodaas tööstuses on terve rida töölasiid, kus õnnetus inimkeha kahjustamise näol võib tekkida ilma see-juures füüsilist vägivaldada tarvitamata. Tüüpiliselt on se-da -laadi õnnetused tekitatavad keemiliste ainete poolt - seega esmajoonel just keemiatööstustes.

C. Õnnetuse tagajärjed.

Peale eelpoolkirjeldatud põhjuste peab sündmus, selleks, et esineda õnnetusena, tooma kaasa ka tagajärje. Tagajärjena esineb aga käesoleval juhul, nagu juba eelpool öeldud, inimese kehaline või vaimne kahjustamine. Loogiliselt võttes ei saagi sündmus esineda õnnetusena, kui ta ei evi tagajärge. Tagajärg ise võib aga esineda väga mitmel kujul, alates kõige kergemast tervisrikkest, mis üldse on mõeldav ja praktiliselt arvestatav ja lõpetades kõige raskema juhu, nimelt kannatanu surmaga.

Kuna tagajärgede mitmesugune loetelu viiks liiga pikale ja et see ei anna üldpildile pea mitte midagi juurde, siis pole mõtet ka tagajärje juures pikalt peatuda, tuleb lisada veel ainult niipalju, et a) tagajärje seisukohalt peab vigastus olema toimunud vastu kannatanu tahtmist, sest nagu eelpool nägime, ei saa absoluutset ettenähtamatust nõuda; b) sisemise või välimise vigastuse puhul on nõuetav, et nende päritolu on tõestatud või on tõenäolik, et nad on õnnetuse tagajärjed; c) äkilisuse moment tagajärje suhtes pole oluline, sest tagajärg võib ilmnedatunduvalt hiljem õnnetuse tegelikust asetleidmisest. Näiteks: ehitustöölisele kukkus puunott pähe, kuid tagajärg hullumeelsuse näol ilmnis alles mõne nädala pärast.

D. Õnnetuse eraldamine haigestumisest.

a) Kui tavaliselt õnnetusjuhtumist tingitud häired on lühiajalise (äkilise) protsessi tulemus, siis haigus ei ole seda suuremalt osalt mitte. Tuleb aga pidada silmas, et see vaheteo võimalus on vägagi relatiivne (võimaldab siiski teha vahet õnnetuse ja kutsehaiguse vahel).

b) Kui õnnetuse põhjus tavaliselt kannab väliseid tunnemärke, siis haiguse põhjuse juures on pandud tähele, et enamalt-jaolt põhjuse iseloom on sisemine.

c) Vägivaldsuse moment võimaldab aga kõige paremini teha vahet haiguse ja õnnetuse vahel, sest haigus oma iseloomult ei põhine pea kunagi vägivaldsusel, selle sõna

igapäevases mõttes. Kindlustusamet (Reichsversicherungsamt) Üldiselt võib aga öelda, et vahetegu on väga raske teostada ja kindlate piirjoonte tõmbamise katse oleks asjatu.

Eeltoodud asjaolu tõttu toon allpool rea tüüpilisemaid juhtumeid, mis praktikas on leidnud lahendamist ja mis võivad õnnetust eraldada haigusest: tavalisest õnnetusest.

a) Kui töövõtja on töölolemise ajal kehaliselt nõrgemas seisundis kui tavaliselt (näiteks palavikus) ja see olukord soodustas õnnetuse tekkimist, siis loetakse vigastus tööõnnetuseks (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 145). Samal alusel loetakse õnnetusjuhtumiteks näiteks tiisikus - mis saadud õnnetusvigastusest; veremürgitus - mis saadud vigastusest tekkinud haavast; mürgitus - mis saadud haava tunginud mürkainetest, misjuures haava saamislugu pole oluline. Toodud loetelu ei ole mitte purgiv, vaid ainult näitlik.

b) Väga tihti esineb, eriti põhjamaedel, külmumine. Õnnetusjuhtumina võiks seda kvalifitseerida sel juhul, kui ta on tekkinud lühikese aja jooksul tugeva külma käes, misjuures on nõuetav, et teostatakse sellist tööd, mida ei saa ega tohi katkestada. Seevastu aga külmumine, mis pikema aja jooksul talutavast külmast on tekkinud ja külmumised, mis on saadud koduteel (sel juhul esineb tingimusena asjaolu, et töolistel on võimaldatud end enne koduteele asumist soojeendada), ei loeta tavaliselt õnnetuseks (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 146).

Lõppeks võib aga öelda, et iga maa kohtupraktis ja vastavad ametid (näit.: Eestis Kindlustusamet) kujundavad välja juhtumite loendi, näidates seega, mis tuleb arvata haiguseks ja mis õnnetuseks.

E. Vahe õnnetuse ja tööõnnetuse vahel.

Õnnetuse eraldamiseks tööõnnetusest peavad õnnetused ühel või teisel viisil olema ühenduses tööga, s.o. nad peavad olema tööõnnetused.

Saksa Riikliku Kindlustusameti (Reichsversicherungsamt) tõlgenduse järgi on tööõnnetus õnnetus, mis ajaliselt, kohaliselt ja põhjuslikult seisab ühenduses kindlustatud käitise (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 148). Kõige olulisem moment toodud definitsioonis on kausaalne side töö ja õnnetuse vahel. See tunnus on alati oluline ja ühtlasi ka küllaldane tööõnnetuse eraldamiseks tavalisest õnnetusest.

Samuti nõuab kausaalse sideme olemasolu töö ja õnnetuse vahel ka professor Pietrzikowski, kes ütleb: "Tööõnnetusjuhtum on tootmise normaalkäigule vasturääkiv, kuid samal ajal temaga ühenduses seisev, äkiline või lühikese ajaga piiratud sündmus, millel on töötaja tervisele või elule kahjulik järeltus" (Vt. A. Vit, õpetus õnnetusjuhtumitest, Peterburg 1911. a.).

Prantslased nõuavad, et tööõnnetus peab esinema töö ajal ja töö kohal; Inglise seadused aga nõuavad, et õnnetus, mida kvalifitseeritakse tööõnnetusena, peab olema tingitud tööst või esile tulema töö jooksul.

Eeltoodu põhjal võib öelda, et õnnetus, selleks, et esineda tööõnnetusena, peab olema tekkinud töö-tegevusest, töö kohal, töö ajal ja töö enese läbi. Vaadeldes aga lähemalt tööõnnetusi, näeme, et esineb suur hulk õnnetusi, mis ei mahu toodud nõuete alla, kuid mida siiski tuleb kvalifitseerida tööõnnetustena. Selleks aga, et nendegi suhtes orienteeruda, vaatleme eraldi tööõnnetuse sidet - ajaga, - kohaga ja -töö teostamisega.

§ 3. Tööõnnetuse olenevus tööajast ja töökohast.

A. Üldiselt võib öelda, et tööline on oma töökohuste täitmisel oleku ajal olenev tööandjast. Sellest tingituna tulevad tööõnnetusi hüvitavad seadused rakendamisele sel ajal juhtunud tööõnnetuste puhul, mil tööline oli tööandja käsutuses. Siin aga esineb rida probleeme, mis on seoses

töö alguse, töö lõpu ja töö katkestustega.

a) Üldreeglina võib öelda, et alluvusvahekord tööandja ja töövõtja vahel algab silmapilgust, mil töövõtja asub teenistuskohuste täitmisele oma töökohal. On aga olemas juhtumeid, kus töölise tegevus algab enne töölislike teenistuskohuste täitmisele asumise algust, s.o. enne normaalset töötundi. Sel puhul on nõuetav, et tööline peab olema ilmunud töökohale teenistuslikel põhjusil või tema sealolek peab olema õigustatud selle töö poolt, mis temal lahus tööandja korralduse tõttu (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 153).

b) Töö lõpust olenevalt on ka olenev töölise kaitse tööõnnetusjuhtumite vastu. Üldreeglina töölise õigus kaitsele õnnetusjuhtumite vastu lõpeb silmapilgul, mil ta lahkub tööandja järelevalve all olevast tegevuskohast. Kuid ka siin ei mõelda ainult tegelikult tehtava töö reeglipärast lõppu ja töolist ei jäeta igal juhul ilma sammetest, kui teda tabab õnnetus pärast töö lõppmomenti. Õnnetuskindlustuse alla kuulub nimelt ka töölise viibimine käitises ja käitishädaohu piirkonnas väljaspool tööaega, kuid sel puhul on nõuetav, et see oleks reeglipärane ja teenistuslikel põhjusil (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 146). See erand on tingitud sellest, et paljudel juhtudel osutub võimatuks täpne lahkumine töölt (näit.: ehitustöölised, kes vahetavad riideid, pesevad end jne. pärast tegelikku ehitustöö lõppu, töökohal).

Ka juhud, kus tööline tööst olenevalt peab töökohta tagasi minema, kuuluvad põhimõtteliselt "töökäiku" (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 154).

Üksikute riikide seadusandlus näeb ette isegi teepool juhtunud õnnetused, lugedes need tööõnnetusteks. Nii näiteks Soomes kuuluvad tööõnnetuskindlustuse alla õnnetused, mis töökohta ja sealt tagasi koju toimetamise jooksul on juhtunud, tingimusel, et tee, mis viib töökohta, on oma asendi tõttu eriti hädasohtlik.

Rootsi seadus määrab, et õnnetused, mis on toimunud

reisi kestel, kui see reis oli tingitud tööst ja on tööga vahetus seoses, kuuluvad õnnetuskindlustuse alla.

Seega näeme, et on maid, kus teatud tingimustel loetakse töö alguseks moment, mil tööline lahkeb kodunt, et minna tööle ja töö lõpuks moment, mil ta jõuab töölt koju tagasi.

c) Niikaua, kui tööline on töökohal tööandja järelevalve all, loetakse teda töökaigus (tööprotsessis) olevaks. Töö katkestuste puhul on aga väga mitmesuguseid lahendusi olenevalt eri maadest ja seadustest.

Üldreeglina ei kuulu õnnetuskindlustuse alla need hädaohud, mis varitsevad töölist tööhädaohtude piirkonnast lahkunult. Peale tavalise kaitistegevuse kuuluvad aga kindlustuse alla ka tegevused, mis töökorraldaja isiklikke huve teenivad - näit. ehitamine väljaspool tööstuslikku ehitustegevust, samuti ka kodused ja kõrvalised tööd, mida peale paneb töölisel ettevõtja, kuuluvad kindlustuse alla (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Grundr. d. Reichsv. lhk. 74 ja Entsch. v. Betr. lhk. 156). Seega, kui tööline lahkeb töökohalt tööandja korraldusel ja huvides, siis loetakse ta tööpiirkonda jäanuks, ja ühtlasi ka õnnetuskindlustuse alla kuuluvaks.

Katkestused, mis toimuvad söömiseks ja puhkuseks, on lahendatud vägagi erinevalt. Nii näit.: 1) Prantsusmaal loetakse söömise ja puhkuse ajal juhtunud õnnetus tööõnnetuseks, kui õnnetus juhtus töökohal; 2) Inglismaal on tööline puhkuse ajal kaitstud; 3) Saksamaal on tööline kaitstud endale kulutatud ajal (söömine, riietumine jne.), kui õnnetus juhtus töökohal.

B. Tööõnnetus, nagu juba eelpool selgus, peab olema seoses töökohaga. Töö kohta võime aga defineerida kui kohta, kus töövõtja viibib tööandja korraldusel (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 157).

Seega võib koht olla väga erinev oma ruumiliselt ulatuselt. Vabrikutes mingi piiratud ala, näiteks ladu, vabri-

kuhoone jne. Metsatööl on võib töö koht olla väga suur oma ruumiliselt ulatuselt, kuid esineb ka tööaladid, kus töö koha erilisel kindlaksmääramine osutub peaaegu võimatuks (näit. agendid, konduktorid jne.). Neid töölisi, kes pidevalt oma töö kohta vahetavad kaitses õnnetuskindlustus niikaua, kui nad oma tööd teevad, kusjuures töö koht ei tule arvesse (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 159-160).

§ 4. Side õnnetuse ja töö teostamise vahel.

Väga tihti juhtub õnnetus väljaspool töö kohta ja töö aega, kuid omab siiski kausaalse sideme töö teostamisega (samuti kui õnnetus juhtub küll töö ajal ja töö kohal, kuid puudub kausaalne side tööga).

Sellised juhud jagame nelja peagruppi:

1. a) Kallaletung ja mõrv, kui nad on teostatud tööga seosesolevate põhjuste tõttu. Näit.: meister karistab töölisi ja see hiljem tasub kätte.

b) Kasutatavate ainete kardetav iseloom, kui tööline on sunnitud võtma näit. koju kaasa plahvatusaine ja saab selle läbi kodus vigastada.

2. Õnnetused, mis toimuvad töö kohal ja töö ajal, kuid pole kausaalses sidemes tööga. Näit.: tööline haarab temale absoluutselt mittekuuluva või isegi keelatud töö järele ja saab siis vigastada. Üldiselt ei kuulu see juhtum tööõnnetuskindlustuse alla, välja arvatud siis, kui see tegevus toimus tööandja huvides (abistamise- ja päästetööd jne.).

3. Hädahud, millesse tööline langeb oma endas huvides, ei anna üldreegline hüvitust. Näit.: tööline, kellele töö nõuab kehalist paenduvust, teeb kodus võimlemis- harjutusi ja saab seejuures vigastada.

4. Õnnetused, mis toimuvad töö ajal ja töö kohal, ja on tööga seoses, kuid on põhjustatud jämedate naljade, kakluste jne. läbi. Nendel juhtudel tööõnnetuskindlustus

tuleb rakendamisele, siis kui õnnetus pole mitte vigasaanu enese poolt väljakutsutud, vaid on töökaaslase süü.

Üldiselt on märgata laiendavat tendentsi niisuguste õnnetuste arvestamisel tööõnnetustena, mis on osalt tingitud tööst ja osalt tavalisest õnnetusest. Seejuures peab aga märkima, et töö või tegevus peab kausaalselt mõjutama õnnetuse tekkimist, mis on surma või kehavigastuse põhjuseks (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 146 ja Entsch. v. Betr. lhk. 166).

Tüüpiliseks näiteks on siin Saksa seadusandluse Dr. vaade, kus "igapäevase elu hädahud saavad tööõnnetusteks, kui tööline nelle allub oma tegevuse tõttu käitises" (Reichsversicherungsamt 1909.a.).

II osa.

Sammed tööõnnetusjuhtumite puhul.

§ 5. Ravi.

Kuna tööõnnetuste tagajärjed esinevad pea alati kehavigastustena, siis vajavad kannatanud ka arstlist ravi, et tervistuda või tööjõu kaotust vähendada. Ravi õnnestumisest on huvitatud nii kannatanu kui ka kindlustusutus või kindlustaja ja ühiskond, sest sellest oleb, kas kannatanu saab töövõimeliseks või mitte. Sellest tingituna on ravi üks kõige olulisemaid sammete liike ja seetõttu on tema moodsas õnnetuskindlustuses ka pandud kindlustaja kanda.

Haigeravi oma iseloomult kuulub esemeliste sammete hulka. Ta peab kõrvaldama tervislikke õnnetuse tagajärgi, vältima halvenemist jne. Ravi algab kohe pärast õnnetust, ja kestab seni, kui saabub paranemine vigastuse tagajärgedest või on oodata elatusvõime tõusu või kuni raviabinõud on vajalikud selleks, et kergendada kannatanu kehalisi piinu (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 161).

Seadustes ei leidu sageli küllaldaqsi eeskirju, mille järgi võime otsustada, kuidas ravi praktiliselt on korraldatud. Selle kohta leiame aga andmeid avalikust tervishoiukorraldusest, vastavatest kohtueeskirjadest jne. (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 389).

Arstlik ravi peab vastama ravitava vajadustele, seega ravi ja ravimite tarvitamine on piiratud ainult meditsiinilise otstarbekusega, millest võime järeldada, et igasugused ravivahendid, mis vajalikud raviks või vigastuse tagajärgede kergendamiseks, on raviva arsti määrata vastavalt tema enda äranägemisele (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 161). Sama põhimõtte kajastub Eesti Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduses (§ 7) ja ka Kalurite tööõnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduses (§ 7), kus on öeldud, et "ravi, mis peab sisaldama vajaduse kohaselt arstiabi kas haige kodus, arsti juures või raviasutistes, ravimeid ja teisi ravivahendeid antakse riigi kulul..... kuni terveksaamiseni või päevani, millest peale ravi ei anna enam tagajärgi".

Mõningates seadustes (näit.: Saksamaal) on kindlustuskandja kohustatud hoolitsema selle eest, et haige saaks põetatud, kas kodus s.o. määrates põetaja, kui oma perekonnaliikmetel seda pole võimalik teostada, või statsionaarselt haiglas, mispuhul on aga tarvilik kannatanu nõusolek. Nõusoleku nõue langeb aga ära, kui asutuse ravi terapeutilistel või sotsiaalhügieenilistel põhjustel pakutakse või kui vigastatu on korduvalt eksinud arsti korralduste vastu (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 161).

Teatud määral on aga pea igal maal kohustatud õigus määrata ravikäiku, s.o. näidata kätte kelle poole peab kannatanu esmajärjekorras pöörama, kui õnnetus on juhtunud (Vrdl. Dr. W. Kaskel ja Dr. F. Sitzler, Grundr. d. Soz.-vers., lhk. 319). Nii Eesti KTVKS-e § 27 ütleb: "Ravi õnnetusjuhtumi puhul annavad linna-, maa- või jaoskonna-

arstid, kel on õigus kannatanut saata ka mõne teise arsti juurde või haiglasse". Seega näeme, et juhitakse ametlike arstide juurde. Kuid see pole mitte absoluutne nõue, sest sama seaduse §28 ütleb: "Kui kannatanu on linna-, maa- või jaoskonnaarsti äraolekul pöördunud arstiabi saamiseks mõne teise arsti poole, siis võib see arst ka ravimist jätkata." ja ka siis võib kannatanu kasutada eraarsti "Kui linna-, maa-, või jaoskonnaarsti asukoht on kannatanu elukohast vähemalt viis kilomeetrit kaugemal kui mõne teise arsti asukoht.....". § 29 näeb ette võimaluse pöörduda iga lähima arsti poole, kui esmaabivajadus on kiireloomuline või otsekohe haiglasse või arsti-eriteadlase juurde viimise, kui vigastus on raske.

vaid alles 15. päevast (seisese 14 päeva eest tasub tööandja). Saarane kord on ette nähtud liialduste ja kuritarvituse § 6. Abirahad.

Tööõnnetuse tagajärjel on kannatanu olukorras, kust ta ei ole suuteline enda ega oma perekonna eest hoolitsema, s.o. ta ei saa teha tööd, ega saa seetõttu ka palga. Sellest tingituna on n.n. ülemineva elatusvõimetuse ajal, ettenähtavalt lühiajalisel kestvusel, lihtne ja otstarbekas vahend, mis tuleneb vajadusest hüvitamist igal ajal elatusvõime muutustele kohandada, kuni kahjustatu kestev seisund väljakujuneb, maksta kannatanule päevaseid või nädalalisi rahasammeid (Vrdl. Entsch. v. Betr., lhk. 267).

Üldiselt antakse abiraha õnnetuskindlustuse puhul vigastatule asesammena pensioni asemel. Saksamaal näiteks antakse seda kuni 26 nädala jooksul pärast õnnetusjuhtumit, põhjendades seda sellega, et selle kaudu välditakse pensioni kindlaksmääramist või lükatakse see moment edasi selleks, et mitte esilekutsuda kannatanus psüühilisi häireid, mis võiksid mõjustada paranemiskäiku (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 164). Psüühilised häired võivad nimelt tekkida selletõttu, et kannatanu saades

teada tööjõukaotuse protsendi võib masenduda sellest ja luua endale tihtigi ainult pettepildi, et tema on ühiskonnale toita jäetud vilets ja võimetu inimene.

Kui Saksamaal on abiraha maksmise aeg piiratud 26 nädalaga, siis Eestis PÖVKS-äs ja KTVKS-es on selles suhtes astunud samm edasi ja nimelt on nendes seadustes korraldatud nii, et abiraha maksmine ei ole piiratud kindla tähtajaga, vaid moment, millest peale kannatanu on tunnistatud uuesti töövõimeliseks või kui on määratud tööjõukaotuse protsent (Vt. PÖVKS § 7 2.lg. ja KTVKS § 7 3. lg.) lõpetab abiraha maksmise. Seejuures tuleb veel märkida, et abiraha maksmine (samuti kui tasuta ravigi) ei alga mitte esimesest päevast peale õnnetusjuhtumit, vaid alles 15. päevast (esimese 14 päeva eest tasub tööandja). Säärane kord on ette nähtud liialduste ja kuritarviduste ärahoidmiseks, sest kui tööandja oleks vabastatud igasugustest kuludest, siis oleks karta liialdusi arstiabi tarvitamises ja arstiabi nõudmist riigi kulude ka sääraste vigastuste eest, mis ei ole saanud töö juures või töö tagajärjel. See asjaolu on täiel määral kehtiv ka abiraha kohta esimese 14 päeva jooksul (Vt. Joh. Sonin, kommentaar PÖVKS lhk. 16, eraväljaanne).

Selliseid ooteaegu leiame ka teiste maade seadustest. Ooteaegade peamiseks põhjuseks on asjaolu, et iga tühise vigastuse puhul ei pandaks liikuma kulukat administratsiooni mehhanismi ja, et astuda vastu vigastuste teesklemistele. Viimase põhjuse tõttu on paljudes maades asetatud riisiko just töövõtjale, keeldudes esimeste päevade eest abiraha maksmisest (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 326-327).

Abiraha maksmine ja väljaarvutamine on korraldatud vastavalt igal maal kehtivale seadusele ja on seetõttu ka igal maal erinev.

Vaatleme allpool abirahade maksmist Eestis PÖVKS-e ja KTVKS-e alusel.

Ex libel. univ. Tart.

Nagu juba eelpool nägime, algab nende mõlemate seaduste eeskirjade järele abirahade maksmine alles pärast n.n. ooteaega, mille kestvus on 14 päeva. Seejuures tuleb märkida, et ka esimese 14 päeva jooksul ei kanna riisikut mitte kannatanu vaid tööandja, kes on kohustatud tasuma ravikulud ja abirahad selle aja jooksul (PÖVKS § 7 3.lg. ja KTVKS § 7 4.lg.), misjuures KTVKS erineb PÖVKS-est selles mõttes, et seda saab palgaline kalur, kuna kalur, kes pole kellegi teenistuses, kannab riisiko esimese 14 päeva eest ise.

Abiraha makstakse kannatanule päevas tema 2/3 päevatöötasu suuruses. Kannatanule, kes paigutatakse haiglasse, kus ta on täielikul ülalpidamisel, makstakse abiraha 25% 2/3 päevatöötasust, kui ta on vallaline, ja 75% päevatöötasust, kui ta on abielus (Vrdl. PÖVKS § 8 ja KTVKS § 8).

Eeltoodud abiraha normid on tingitud sellest, et võttes aluseks 2/3 päevatöötasu, kui abiraha maksimumpiiri, peab kannatanu kodusel ja ambulatoorsel ravil saama abiraha terves ulatuses, sest tema tavalised eluülalpidamiseks tarvisminevad kulutused, nagu toitmine jne., jäävad enam-vähem konstantseteks. Vähendatud normid haiglas statsionaarsel ravil on aga tingitud sellest, et tema enese kanda langevad ülalpidamise kulud muutuvad peaaegu nulliks, sest haiglas on temal korter, küte, valgustus, toitmine jne. tasuta. Kuid kuna inimesel võib olla siiski veel mingeid kulutusi peale loetletute, siis makstakse temale abirahana väikene summa nende ettenägematute kulude rahuldamiseks, ja nimelt 25% ulatuses 2/3 päevatöötasust. Abielulisele makstakse seevastu aga 75% 2/3 päevatöötasust, sest kuigi kannatanu ise on haiglas ja seega riigi ülalpidada, siis on temal ometigi kodus veel perekond, kes vajab hoolitsemist ja ülalpidamist.

Abiraha ja pensioni maksmiseks päeva- ja aastatöötasu määratakse kindlaks PÖVKS § 14 ja KTVKS § 14 järgmiselt:

1) kannatanu, kes oli palgatud vähema aja peale, kui aasta, makstakse kannatanule kestva- või pikaajalise töötamisvõime

olgu siis tüki-, aja- või teatud töö täitmiseks palgatud, aastatöötasuks loetakse Kindlustusameti poolt kindlaksmääratud keskmine aastatöötasu ja 2) aastapalgalisel kannatanul loetakse aastatöötasuks lepingus ettenähtud aastapalk. Päevatöötasu saadakse mõlemal juhul, kui aastatöötasu jagatakse 365-ga.

Seejuures Kindlustusameti poolt määratav keskmine aastatöötasu määratakse (PÖVKS § 15 ja KTVKS § 15) kindlaks kummagi soo (naiste ja meeste) kohta eraldi ja pealeselle veel vastavalt kolmele vanuseastmele, s.o. lapsealiste, alaealiste ja täisealiste kohta eraldi.

Lõppeks võib öelda veel, et niihästi PÖVKS-es kui ka KTVKS-es on võimalik jätta kannatanut ilma abirahast ja pensionist (seega kindlustisest), kui kannatanu ei täida raviva arsti korraldusi. See säte leidub kummaski seaduses § 13. Toodud paragrahvi tuleb aga mõista nii, et kannatanut võib sammetest jätta ilma mitte raviva arsti korralduste mittetäitmise fakti enese pärast, vaid ainult siis, kui korralduse mittetäitmise tegajärjeks oli tööjükaotus, mida oleks olnud võimalik vältida, kui kannatanu oleks täitnud raviva arsti korraldusi või oleks üldse tarvitanud arstiabi (Vrdl. Joh. Sonin, PÖVKS lhk. 20, kommentaar § 13 juurde).

Samalaadseid sätteid sammetest keeldumise kohta leidub pea igas õnnetuskindlustuse seaduses. Nende sätete iseloom ja täpne juhtude loetelu on muidugi igal maal erinev, kuid revidistsipliini mõttes on need sätted pea igalpool põhimõttelt samad, s.o. kui kannatanu keeldub ravimiseks tehtud korraldustest, siis võidakse teda ilma jätta sammetest kas osaliselt või täielikult (Vrdl. Dr. W.Kaskel ja Dr. F.Sitzler, Grundr. d. Soz.-vers., lhk. 334-335).

§ 7. Pensionid.

Pensionid kujutavad endast perioodilisi summeid, mida makstakse kannatanule kestva- või pikaajalise tootmisvõime

vähendamise puhul või mida makstakse kannatanu surma korral tema järeljäänutele (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 129).

Kui viimasel ajal seadused eelistavad pensionimaksimist perioodiliste sammete näol, siis varemadel aegadel, kui õnnetuskindlustus oli korraldatud peamiselt eraseltside poolt, eelistati ühekordseid väljamakse, sest need olid seotud vähemate kuludega, seejuures ei olnud oluline, kui suur see pension, mis ühekordselt välja maksti, oli. Tüüpiliseks näiteks on siin tsaristliku Venemaa 2. juuni 1903. a. seadus, mis võimaldas kogu pensioni ühekordse väljamaksmise 10 a. suuruses summas (Vrdl. Prof. N. A. Wigdorčik, Sotsiaalk. teoor. j. prakt., lhk. 19).

Sellised ühekordsed väljamaksud olid suuremas enamusel vigasaanule kahjulikud, sest tavaliselt kulutati rahakergemeelselt ära ja hiljem langes kannatanu väga raskesse olukorda, kuna tal ei olnud enam ei raha ega ka tööjõudu. Uuemad seadused sellest tingituna eelistavad perioodilisi väljamakse ja ühekordselt tasutakse seetõttu ka ainult õige väikese tööjõukaotuse puhul ja sedagi alles siis, kui on kindel, et kannatanu raha mitte kergemeelselt ei kuluta (Vt. PÕVKS § 22). Kuna viimasel ajal on ühekordsete pensionide osatähtsus vähenenud miinimumini, siis ei ole ka definitsioonis nendest juttu, sest neid tuleb käsitada kui erandeid üldreeglist.

Definitsioonis toodud kestva tootmisvõime vähendamise all tuleb mõista kas osalist või täielikku töövõimekaotust, misjuures see kaotus on elueagne. Täielikuks tootmisvõimetuseks tuleb lugeda kannatanut siis, kui ta on võimetu pidama reeglipärasest teenistusest toovast tegevust. Osaline töövõimetus on kannatanul siis, kui kannatanut peetakse enam-vähem võimeliseks madalamat palka teenima, kas oma senisel või mõnel muul kutsealal (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 316).

Pikaajalise tootmisvõime vähendamise all mõistame ajutist vähendamist, s.o. kui vigastuse tagajärjena esineb tööjõuvähendamine ei ole mitte elueagne, vaid on enam-vähem

pika aja jooksul kõrvaldatav, ilma et tööjõukaotust jääks (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 317). Pension on tavaliselt madalam kannatanu põhipalgast. Vahe pensioni ja põhipalga vahel on olenev seadustest, mis kehtivad eri mail. Tavaliselt kõigub pension 1/2 ja 2/3 vahel põhipalgast (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 330-331). Pensionimaksmise algus on igal maal erinev. Mõnel pool algab pensionimaksmine teatud aja möödumisel arvates õnnetusjuhtumi momendist (näit. Saksamaal ei maksta abiraha enam pärast 26 nädala möödumist, sest sealt peale algab igal juhul pensionimaksmine), mõnel pool on oluline seevastu kannatanu jääva tööjõukaotuse tekkimise moment (näit. Eestis niihästi PÕVKS-es kui ka KTVKS-es). Pensioni suurus on olenev kannatanu tööjõukaotusest. Tööjõukaotus määratakse kindlaks sellekohase arstliku komisjoni poolt vastavalt kehtimapanud tabelitele, mis näitavad kehaliigete jne. protsentuaalset osatähtsust inimese töölises-tegevuses. Peale arstlikku läbivaatust komisjonis selgub ka enam-vähem kas pensioni võib maksta ühekordsena ja kas on tegemist ajutise või eluaegse pensioniga. Vastavalt sellele vastleme ka järgnevalt neid liike eraldi, tuues juurde veel ühe liigi perekonnapensionide näol.

A. Ühekordsed pensionid. Testab testud normi, siis Testud juhtudel asendub pension ühekordse väljemaksega, eriti kui kindlustusjuhu mõju on väikene või kui kannatanu elab välismaal (Vrdl. Prof. Dr. Lutz Richter, Grundr. d. Reichsv., lhk. 78). Mis puutub tööjõukaotuse väikesesse protsenti, siis on see ka Eestis läbiviidud ja nimelt nii, et pensioni võib asendada ühekordse väljemaksega, kui kannatanu seda soovib juhul kui ta on kaotanud tööjõust 15% või vähem, seejuures peab aga olema jõutud selgusele, et ühekordne väljamaks on kannatanule kasulik (Vt. PÕVKS § 22).

Ühekordne väljamaks arvutatakse järgmiselt: aastane pensionimäär korrutatakse kümnega, kusjuures lapseeliste ja alaeelistele võetakse aluseks need pensionimäärad, mis neile kuuluksid täiskasvanuks saamisel, misjuures kõik pensionimaksud, mis makstud enne ühekordse väljamakse kohta tehtud kokkulepet, kuid kogusummas mitte üle kolmandiku määratud summast, arvatakse maha väljamaksmisele kuuluvast summast (Vt. PÖVKS § 22).

Aastane pensionimäär saadakse, kui võetakse kannatanu aastatöötasu $\frac{2}{3}$ suuruses ja arvestatakse sealt vastav tööjukaotuse protsent (aastatöötasu suuruse kohta vaate eelmisest paragrahvist). Suhe $\frac{2}{3}$ on võetud PÖVKS-est ja on kehtiv Eestis, kuna mõnes teises maas võib olla ka suhe teistsugune. Üldiselt aga, nagu juba eespool on märgitud, kõigub suhe $\frac{1}{2}$ kuni $\frac{2}{3}$ -ni.

Lõppeks tuleb veel märkida, et ühekordseid väljamakse Eestis ei saa enam muuta, ka siis mitte, kui kannatanu tervis hiljem tunduvalt halveneb (Vt. PÖVKS § 23), kuid mõnelpool saab isegi ühekordselt tasutud summat suurendada, kui kannatanu tervis on pärast väljamaksmist halvenenud (Vrdl. Entsch. v. Betr. lnh. 340).

B. Ajutised ja eluaegsed pensionid.

Kui tööjukaotuse protsent ületab teatud normi, siis ei saa enam pensioni maksta ühekordselt, "sest kui peaks juhtuma, et kannatanu temale ühekordselt väljamakstud summa ära raiskab, siis jääb ta hoolekandeesutiste kaela. Isik, kes aga 15 ja vähem protsenti omast tööjõust on kaotanud, võib veel oma tööga ennast ülalpidada." (Vt. Joh. Sonin, PÖVKS kommentaar § 22 juurde).

Eeltoodud kaalutlustel ongi hakatud pidama normaalseks, et pensionid on sarnased, mida makstakse perioodiliselt. Sellised perioodiliselt makstavad pensionid jagame kahte liiki: 1) ajutised- ja 2) eluaegsed pensionid.

Ajutised pensionid on niisugused pensionid, mis makstakse kannatanutele sel ajal, kui jääv tööjõukaotus ei ole veel väljakujunenud. Teatavasti on kummalgi poolel õigus nõuda teatud aja jooksul pensioni kontrolli, et seda kohandada vigastatu tervise võimalikkudele muudatustele (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 339). Kontrolli võimalust kasutati aga tihti liiga sageli ja seda just erakindlustusseltside poolt. Nii näiteks tsaristliku Venemaa 2. juuni 1903.a. seadus võimaldas kolme aasta jooksul võtta revisjonikorras kaalumisele pensionimäär, võimaldades seejuures pensionikomisjone ühe kannatanu "uueks läbivaatuseks" kokku kutsuda kas või iga päev (Vrdl. N.A. Wigdorčik, Sotsiaalk. teor. j. prakt., lhk. 21). Sel põhjusel osa seadusi kirjutab ette, et kontrolli ei või teostada kauem kui teatud aja jooksul, kas siis arvates pensioni esialgselt kindlaksmääramisest või õnnetuse päevast. Samuti määratakse, et kontrolli ei või teostada rohkem kui üks kord aastas (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 340). Toodud säte on mõeldud peamiselt pensionäri kindlustamiseks. See kajastub ka Eesti õnnetuskindlustuse seadustes, nii näit. PÖVKS § 23 ütleb, et "Kolme aasta jooksul pensioni otsustamise päevast arvates on Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktoril kui ka kannatanul õigus, kuid mitte sagedamini kui üks kord aastas, nõuda uut arstlist läbivaatust pensionisuuruse muutmise või katkestamise mõttes vastavalt pensionäri tegelikule töövõimele

Eeltoodust näeme, et õieti kõik pensionid selle aja jooksul, mis võimaldab teostada muudatusi pensionimääras või neid hoopiski katkestada, kannavad ajutist iseloomu.

Elusegseks võib nimetada pensioni õieti alles siis, kui seadus ei võimalda enam ette võtta muudatusi ja kui pension seetõttu teatud kindla väärtusena makstakse kannatanule perioodiliselt kuni elu lõpuni. Silla alla ei mahu ainult lapseealistele ja alaealistele määratud pensionid, sest kuigi on tehtud otsus maksta neile pensioni kuni elu lõpuni ja kuigi seadus seda enam selles suhtes muuta ei

luba, käseb suurem osa seadusi muuta nimelt pensioniks makstava summa suurust, vastavalt kannatanu vanuse tõusule, arvestades nimelt seda, et vanemaks saades tõuseb inimese palk kuni teatud kõrguseni ja oleks ülekohtune täiskasvanule maksta pensioni selle palga alusel, mis temal oli vigastuse momendil, kui ta sel ajal oli alles laps. Seega tuleb arvutuse alused muuta vastavalt vanuse astmele progressiivselt (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 340-341). Sama põhimõtte kajastub ka PÖVKS-es (§ 12) ja KTVKS-es (§ 12).

Pensionari arvestamise üldalused on näidatud juba käesoleva paragrahvi p.A all (ühekordsed pensionid). Sellele jääb juurde lisada veel need momendid, mis on omased suurematele tööjõukaotustele. Nii näiteks tuleb käsitleda veel pensioni maksmist täieliku tööjõukaotuse puhul ja täieliku tööjõukaotuse puhul koos kõrvalabi-vajamisega.

Täieliku tööjõukaotuse puhul makstakse täispension $\frac{2}{3}$ aastapalga näol (olenevalt eri maadest võib suhe olla erinev), kuna osalise puhul vastav protsent $\frac{2}{3}$ palgast (Vrdl. Prof.Dr. Lutz Richter, Soz.-vers., lhk. 163).

Eestis mõisteti kuni hiljaajani täieliku tööjõukaotuse all, mille puhul maksti $\frac{2}{3}$ aastapalka, täit 100 protsenti. Alles Kalurite tööõnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadus toob siia vägagi edumeelse muudatuse, mis esineb § 9-as ja näeb ette $\frac{2}{3}$ töötasu saamist, kui tööjõukaotus on vähemalt 75%. Alla 75% arvestatakse protsent $\frac{2}{3}$ palgast. Tegelikult ongi see õiglane, sest inimene, kes on kaotanud juba 75% oma tööjõust, ongi täielik invaliid ja 75-100% arvestada veel üksikute protsentidega oleks mõttetus ja ka pedantsus, mis on kõrvale heidetud juba väga paljude maade seadusandluses.

Kannatanu pension võib aga tõusta ka kuni tema põhipalga terve suuruseni, kui ta on täiesti töövõimetu, s.o. 100% ja vajab lisaks sellele veel kõrvalabi (Vt. PÖVKS § 10 ja KTVKS § 10). Kõrvalabi vajamise all tuleb mõista seda, kui kannatanu, kes saab pensioni, ei saa oma iga-

päevaseid eluvajadusi täita omal jõul, vaid vajab seejuures pidevalt kolmanda isiku abi, seega võõrast tööjõudu (Vrdl. Dr. W. Kaskel ja Dr. F. Sitzler, Grundr. d. Soz.-vers., lhk. 320-321). Umbes sama mõtte leiame ka Joh. Sonin'i kommentaaris PÕVKS § 10 juurde.

C. Perekonnapensionid.

Perekonnapensioni õigus algab kannatanu surmapäevast.

Üldreeglina on lesk ja alaeelised lapsed alati nõudeõiguslikud, enamasti ilma, et nad oleksid majanduslikult sõltuvad surnust. Pealeselle on õigustatud veel isa, ema, vanavanemad ja lapselapsed, õed ja vennad, kuid nad peavad tõestama oma majanduslikku sõltuvust surnust (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 273).

Perekonnapensioni suurus oleneb esmajärjekorrast surnu palgast ja pension üksikutele pensionäridele arvestatakse välja põhipalga murdosana. Seejuures tuleb märkida, et kõigis mais eelistab seadusandlus naist ja lapsi, rahuldades esmalt nende nõudmised ja alles siis, kui need on täielikult rahuldatud, tulevad kõnealla teised sugulased. Samal seisukohal asub ka Eestis kehtiv PÕVKS, kus § 17 järgi perekonnaliikmetele määratakse pension järgmiselt:

1) lesknaisele ühe kolmandiku suuruses eluaegselt või kuni uuesti abiellumiseni;

2) mõlemast soost seaduslikkudele, legitimeeritud, adopteeritud ja vallaslastele kui ka kasvandikkudele kuni kuueteist aastaseks saamiseni või vanusele vastamata, kui nad kehaliste või vaimsete vigade tõttu on töövõimetud - iga-ühele ühe kuuendiku suuruses, kui mõlemad vanemad on surnud;

3) vanematele eluaegselt - igale ühe kuuendiku suuruses, kui nad on töövõimetud ja elasid surnu tegelikul ülalpidamisel;

4) mõlemast soost lastelastele, vendadele ja õdedele, kui nende mõlemad vanemad on surnud või kui nende elusolevad vanemad on töövõimetud ja kui nad elasid surnu tegeli-

kul ülalpidamisel, kuni kuueteist aastaseks saamiseni või vanusele vaatamata, kui nad kehaliste või vaimliste vigade tõttu on töövõimetud - igale ühe kuuendiku suuruses.

Seejuures tuleb pidada silmas, et "seaduslikel lastel ei ole tähtis nende sündimine enne isa surma, vaid nende eostumine enne seda momenti, muidugi tingimusel, et nad sündisid pärast surma säärase aja jooksul, millal eostumist võib veel pidada isa eluajal toimunuks" (Vt. Joh. Sonin, PÖVKS kommentaar § 17 juurde).

Täiendavalt § 17 toodud loendile määravad sama seaduse §§ 18, 19, 20 ja 21, et: lesknaisel on õigus pensionile, kui tema abielu kannatanuga oli sõlmitud enne õnnetusjuhtumit; adopteeritud lastel, kui nende adopt. toimus enne õnnetusjuhtumit; kasvandikel, kui nende perekonda võtmine toimus enne õnnetusjuhtumit; kui surmasaanu lesk uuesti abielulub, siis muudetakse tema pension ühekordseks väljamaksuks kolme aasta pensioni suuruses; kuna perekonnapensioni kogusumma ei tohi ületada summat, mida oleks saanud kannatanu ise täieliku töövõukaotuse puhul, siis § 17 p.p. 3 ja 4 toodud pensioniõiguslike ring saab rahuldatud ainult siis, kui p.p. 1 ja 2 toodud pensioniõiguslikud on rahuldatud; kui sureb õnnetusjuhtumi tagajärjel naine, kes oli perekonna ülalpidaja mehe töövõimetuse tõttu, siis saab leskmees pensioni ühel elusel lesknaisestega, välja arvatud säte, mis on kohaldatud lesknaise uuesti abiellumise juhu kohta.

Eeltoodud sätted on kehtivad Eestis, kuid igal maal võib olla väga mitmesuguseid erinevusi. Nii näiteks jagatakse leskede õigused hüvitusele nelja gruppi (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 274): 1) lesknaisel on õigus hüvitusele, olenemata majanduslikust sõltuvusest;

2) leskmehel ja -naisel on õigus hüvitusele olenemata majanduslikust sõltuvusest;

3) leskmehel ja -naisel on õigus hüvitusele, misjuures leskmees peab tõestama oma majanduslikku sõltuvust või elatusvõimetust naisest;

4) leskmehel ja -naisel mõlemal on õigus hüvitusele, kuid ainult siis, kui nad töestavad oma majanduslikku sõltuvust teisest.

Samuti nõuavad mõned maad (S. Britannia j. t.) isegi lastelt, et nad töestaksid oma majanduslikku sõltuvust surnust, kuid suurem osa maid piirab laste pensioniõigust vanusepiiri ülesseadmisega, misjuures majanduslikku sõltuvust ei tule töestada. Siinjuures tuleb märkida veel, et vanusepiiri kõrvaldavaks asjaoluks loetakse nende laste mitmesuguseid olulisi kehalisi või vaimseid vigu.

Vanemate ja vanavanemate suhtes on pea kõikides maades nende eelnenud majandusliku sõltuvuse töestamine surnust nõuetav (Vrdl. Entsch. v. Betr. 275-276).

Nagu õigustatute ringi määramine on igal maal erinev, nii ka pensioni suurus on erinev vastavalt eri maadele. Kuna üksikute maade vastavate sätete esitamine meie arusaamist perekonnapensionist palju ei laienda, siis pole ka oluline nende üksikasjalik esitamine.

§ 8. Mitmesugused muud sammud.

Peale eelmistes paragrahvides käsitletud ravi, abirahade ja pensionide saavad õnnetuskindlustuse alla kuuluvad isikud veel mitmesuguseid muid sammeid, milledest allpool käsitame tähtsamaid, nagu: a) proteesid, b) kutseline ümberkoolitus ja c) matusabirahad.

a) Proteesid.

Proteesid ja ortopeedilised vahendid on sageli hädavajalikud, sest nende abil on kannatanutel tihti võimalus uuesti asuda tööle, kuigi mitte alati täie töövõimega, kuid siiski suurema töövõimega, kui nad eviksid siis, kui neil proteese või tarvilisi ortopeedilisi vahendeid ei oleks.

Proteese hakati kindlustatutele andma õieti alles pärast maailmasõda ja alates sellest ajast on nad saanud

seadustes hüvituse korralisteks osisteks, riigi kohustuste ja kahjustatud õigustuse esemeteks (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 392). Niisuguse kohustuse momendi leiame ka PÕVKS § 7 5. lg., kus öeldakse "Proteesid antakse või nende hind tasutakse jäädava tööjõukaotuse puhul Kindlustusnõukogu poolt antavate juhtnõuete põhjal."

b) Kutseline ümberkoolitus.

Kutseline ümberkoolitus sai, samuti kui proteeside andmine, alguse maailmasõja lõpust, kui sõja tagajärjel väga suured hulgad noori invaliide oli vaja juhtida neile sobivatele kutsetele ja neid selleks välja õpetada. Kuna see andis häid tagajärgi, siis võeti see üle ka õnnetuskindlustuse nõudena. Tegelikult rakendamist on kutselise ümberkoolituse instituut leidnud alles õige vähestes maades (Vrdl. Entsch. v. Betr. lhk. 392 j.j.). Ka Eestis ei ole see instituut senini rakendust leidnud õnnetuskindlustuse seadustes, kuid jääb soovida, et seda peatselt tehtaks.

c) Matuseabirahad.

Suurem osa maid annab matuseabiraha seaduses ettenähtud hüvituste kõrval. Matuseabiraha antakse tavaliselt surnu tegelikule matjale. Üldiselt on selle samme andmine tingitud matuste võrdlemisi suurtest kuludest.

Ka matuseabirahade maksmine on korraldatud erinevalt igal maal: nii näiteks Saksamaal on matuseabirahale õigus sellel isikul, kes tegelikult mattis surnu, selles ulatuses, mis matus tegelikult läks maksma. Ülejäänud läheb abikaasale, lastele, vanematele, õdedele või vendadele, kui nad surma ajal elasid ühiselt. Matuseabiraha suurus on 1/15 aastapalgast, miinimumpiiriga 50 RMK (Vt. Dr. W.Kaskel ja Dr. F.Sitzler, Grundr. d. Soz.-vers., lhk. 330).

Eestis PÕVKS-e järgi on matuseabirahale õigus surnu tegelikul matjal, misjuures matuseabiraha makstakse surnu 30 päeva töötasu suuruses, kui matjaks olid surnu perekonnaliikmed, ja tegelikkude väljaminekute suuruses, kuid mitte enam, kui surnu perekonnaliikmetel, kui matjateks olid võõrad.

Üldreeglina on matuseabiraha murdosa aastateenistusest ja kõigub $1/6$ ja $1/150$ vahel (seega väga erinev üksikutes maades). On aga ka maid, kus matuseabiraha üldse ei esine, näit. Itaalia (Entsch. v. Betr. lhk. 286-287).

